

A modern kereszténység missziója a XX. században.

(Felolvasás a budapesti Dávid Ferenc Egyletben.)

A mai forrongó, dolgozó, szociális érzéstől és lelkiismerettől áthatott korszakban, midőn a társadalom majd minden rétege megmozdul, hogy embertársának hasznát munkálja, méltán foglalkozunk azzal a gondolattal, hogy vajjon a mi unitárius egyházunk és Dávid Ferenc Egyletünk miféle missziót teljesít a XX. század lázas küzdelmeiben?! S a többi nagy és jól szituált egyesületek, jótékony intézmények szociális munkásságát tekintve, tesz-e a mi vallásfilozófiai egyesületünk folytonos eszmehirdetésével és teoria-hangoztatásával szolgálatot a közjónak?!

Mélyen tisztelt Hallgatóság! Nem először hangoztatom én itt azt a gondolatot, hogy talán sohasem szükséges annyira az eszme és helyes teoria hangoztatása, mint éppen a munka áldásos idejében! A munka idejében, midőn minden lelkiismeretes ember lelkesedik, hevül és dologhoz lát, csakhogy nagyon sokszor minden előzetes munkaterv nélkül vagy – a mi szintén bontó hatású – ki-ki saját privát látóképességét, korlátozott munkakörét véve csak figyelembe, a munkát elszigetelve, saját irányának alárendelve végzi, melynél fogva sokszor egymásnak ellentmondó munkák származnak s azon munkások, kiknek egy szívvel és egy akarral kellene a közös cél felé haladni, kasztokra, külön csoportokra, sőt akárhányszor ellenségeskedő táborokra oszlanak!

Hogy ez az állapot mennyire árt a közös, szent célnak, azt – ha azzal tisztában vagyunk, hogy csak az együttes, békésen egyetértő, szociális munka vezethet célhoz – szükségtelen vázolni.

A modern unitarizmus s ennél fogva a mi Dávid Ferenc Egyletünk, a reformáció teljesen kifejlődött szelleme folytán, abban a szerencsés helyzetben van, hogy nem egy konfesszió, nem egy dogmákon alapuló vallásforma hirdetésére teremtett, hanem az Isten és az ember egyetemes egységét hirdetve, a vallásosságot pedig a lelkiismeretes szociális munkában találva fel, minden vallást vagy filozófiát, minden felekezeti felfogást mint egyéni hitet tisztelve és megbecsülve, a különböző nézetű embereknek szociális munkában való üdvös egyesülését és egyetértését sürgeti s templomunkban a különböző vallásfelekezetűeket nagy örömmel üdvözli!

E nézetem szerint fontos misszió kívül tanainknak józan és mégis idealisztikus iránya, a mai szélsőségekbe eső korszakban, szintén missziószámba megy!

Nagyobbrészt két irány áll a közös munka dacára egymással szemben! A teljesen konzervatív szellem, mely a tudományos haladást, szabadságot, mint az erkölcsi munka megakadályozóját és a vallásos érzés ellenségét tekinti – és a teljesen materialista és atheista felfogás, mely viszont a valláson alapuló erkölcsi törekvést és istenérzést tartja a tudományos felfedezések, valamint a haladás és szabadság ellenlábásának.

A modern unitarizmus, mely lassanként tökéletesen megtisztult a dogmatizmustól, e két egymással ellenségeskedő iránynyal szemben azt az örvendetes közeputat jelképezi, mely hódolva a tudománynak, haladásnak és szabadságnak – éppen ezektől várja a legmagasabb erkölcsi fejlődést és a legtisztább és fejlettebb istenérzést. Vagyis *hisz* a haladásban és szabadságban!

Szabadjon e pontnál kissé megállni! Mi is tulajdonképpen a haladásban és szabadságban való hit? Hiszen

egy bizonyos tekintetben még a konzervativizmus is hisz e két fogalomban, amennyiben egyes dolgokban és egyes esetekben elismeri üdvös, sőt nélkülözhetetlen voltukat s csak éppen a mélyebb lelki életet és a vallásos áhítatot félti tőlük; a materializmus meg éppen hisz a szabadságban, hiszen ennek szent nevében hirdeti az atheizmus jövőjét, valamint az értelem haladására és fejlődésére támaszkodva tagadja többnyire a felsőbb eredetű, abszolút igazság és abszolút erkölcs létezését s ennél fogva a céltudatos és *rendeltetés szem* erkölcsi emelkedés és tökéletesedés létezőségét. Tehát hisz a szabadságban, még pedig mint *végcélban* és mint az elérhető legtökéletesebb jóban!

Mélyen tisztelt Hallgatóság! Engedjék meg, hogy e kétféle hit fölé emeljem és teljes erőmből kidomborítsam az unitarizmus szabadság hitét, mely mindkét iránynál tovább lát és sem nem fél a szabadságtól mint valami pusztító erőtől, de azért a haladást és fejlődést nem magáért a szellemi szabadság-eléréseért tartja csak kívánatosnak, hanem magát e szellemi szabadságot is csak mint fegyvert és eszközt tekinti a legfőbb jó: az erkölcsi tökéletesedés elérésére és a legfőbb Igazság megismerésére!

Mert szerinte minden nemes irányban történő reformáció és fejlődés isteni rendeltetés s ennél fogva alantas materializmusra vagy rideg atheizmushoz rendeltetés-szerűleg nem vezethet!

Ez az unitarizmus hitvallása és ebben áll különleges álláspontja és missziója a XX. században.

És ha jól meggondoljuk a dolgot, nincs is más választásunk, mint feltétlenül elfogadni e különleges hitet és ez irányban hajtani meg zászlónkat a szabadság és fejlődés magasztos gondolata előtt; mert ezeknek jogos, törvényszerű, sőt – kulturális szempontból nézve – nélkülözhetetlen létezését letagadni a XX. században már lehetetlenség! Ha tehát ragaszkodunk – pedig ragaszkodnunk kell – egy magasabb, isteni esztétikán

alapuló erkölcsi haladáshoz, úgy e két fejlődésnek (a szellemi és valláserkölcsi haladásnak) karöltve kell szemünk előtt járni!

De hogy e törekvés nemesak a XX. század politikája, hanem egy valóságon alapuló theória, mutatja a XX. századnak haladás és szabadság hozta erkölcsi munkája, mely határozottan egy magasabb szellemi fejlődés produktuma. Nem az erkölcsi tökéletesedést észleltük először, hogy azután politikából hódoljunk a szabadság szellemének, hanem határozottan e folyton fejlődő korszaknak meglepően szép gyümölcse e mostani erkölcsiekben dolgozó munka. Méltóztassanak csak megfigyelni, dacára, hogy úgy a konzervativizmus, mint a materializmus tagadja, hogy a haladás és szabadság igazi vallásos áhitatra és valláson alapuló erkölcsi érzésre ösztönözze az emberiséget, a most megindult lázas és energikus erkölcsi munka, mely az Isten és a vallásos érzés nevében követel új rendet és új törvényt, mindenütt, még az orthodox-egyházban is a haladás és szabadság lelkének leszállásától és áthatásától ered! És ha ez a mindhangosabbá váló, de szereteten alapuló követelés ma már nem talál süket fülekre, hanem hasonló szeretettel találkozik, ezt is a szabadság szent lelkének köszönhetjük.

Minél erősebb és szélesebb kihatású erkölcsi munkát tapasztalunk valakinél, annál feltűnőbb az illető szabadságtól áthatott és megtisztult szelleme, mely néha szinte *öntudatlanul* és *ösztönszerűleg* jelentkezik, sokszor a legjobban körülépített munkatéren is...

Magyarország egyik legnagyobb egyházi szónoka – ki a legfeltűnőbb erkölcsi reformáció híve – csak nemrégén jelentette ki egy szociális kurzus alkalmával, hogy *hisz* a fejlődés szent törvényében. Örül, hogy túl vagyunk a középkoron s az ezt követő korszakokon; örömmel gondol a XX. század tovaszállására is... mert ő mindig jobbat, szebbet és magasabbat vár a szellemi megnyilatkozásoktól! Mi más ez, mint a hala-

dás, szabadság és fejlődés *igazi* hatása, az *igazi*, e hatást befogadni tudó és akaró emberre?!

S mi az unitarizmus? A fejlődéstannak valláserkölcsei alapon álló híve, magyarázója és korszakról-korszakra következetes kísérője!

E fejlődés-szülte reformáció egyik legnagyobb vívmánya az *ember-Jézus*; vagyis e fenséges alaknak a legendák köréből való merész kiragadása és a világtörténelem, és szociális munka számára való átadása. Mi eddig tanulmányoztuk az ó-korból Solont, Socratést vagy Aristotelest, az újabb korból Ruskint, Tolstojt vagy Kiddet, de a világ egyik legnagyobb szociális munkását nem mertük mindennapi munkánk érdekében bolygatni, nehogy levonjuk őt arról a magaslatról, melyre az egyház tette őt!

Pedig van-e nagyobb magaslat a világon, mintha a tökéletesen eltalált emberi és szociális munka úgy felmagasztal valakit, mint egy Jézust? S mégis a világ elhithetve magával, hogy e név csak e profán világi életben és küzdelmen kívül érvényesülhet mintegy meddő áhítat tárgya, úgy elszokott tőle lassanként, hogy megtörténik íme az a tragikomikus eset, hogy a *demokratizmusból* és *szocializmusból* – a világ legjogosabb mozgalmából – nagyon sokszor éppen a főalapító és ennek *békés fegyvere*: a szeretet, türelem és a felsőbb hatalmak iránti jóakaró és elnéző tisztelet marad ki teljesen!

Sőt Jézus és az ő *humanisztikusán* demokratikus vállalása nagyon gyakran mint ellenség tekintetik a szociális munkások előtt!

Nos hát, az én szerény véleményem és törekvésem szerint a mi misszióink az, hogy a XX. század szocializmusának és demokratizmusának visszaadjuk a népből származó ember-Jézus türelmes és békés emberi munkáját, az ő hatalmas szociális terveivel és összes békefegyvereivel együtt! Hogy visszaadjuk Jézust az egész

világnak és hozzáférhetővé tegyük másvallású munkatársaink és testvéreink számára is!

Mert a hogy *mindnyájunké* egy Mózes; egy Konfucius, vagy a most felfedezett Laoce bölcelete, ugyanúgy *mindnyájunké kell* hogy legyen egy Jézusé is! Valamint Mózes tízparancsolatán épül fel az egész erkölcsi világ, ugyanúgy *mindnyájunk* számára adatik az a lelki magaslat is, a hol már egy Jézus *hegyi* beszéde kezdődhetik...

Ha igaz az a mondás, hogy a művész hazája széles e világ, akkor ennek a legfenségesebb, istentől ihletett művésznak, ki a világ *legnagyobb* művészetét: az *élni és halni* tudás keserves művészetét fejlesztette a legnagyobb tökéletességre, határokat szabni lehetetlenség!

Ennek az alaknak világtörténelmi hőssé és a XX. század akaratnevelésében egyik fővezetővé kell válnia. Mert nincs olyan modern filozófus a világon, a ki jobban megmagyarázhatná és igazi példával bizonyíthatná, hogy igenis, minden természetellenes miszticizmus vagy predestinációszerű beavatkozás nélkül *van* akaratnevelés, *van* emberi tulajdonságok hősies legyőzése, *van* következetes kitartás a kitűzött cél elérésére és végül *van* kétségbeesés leküzdése; valamint a legnagyobb szorongatások és kétségek dacára *van* halálmegvetés és *van* egy örök igazságban való örökös reménység!

Azt szokták mondani, kik a legjobb hiszeműségtől és legtiszteletreméltóbb vallásosságtól vezéreltetve veszedelmesnek tartják Jézusnak a világtörténelembe való hozását, hogy nincs is szükség a nagy emberek emlékének sokasítására; volt nekünk és *van* is elég nagy emberünk a világon és ezek eléggé kimeríthették már az emberi nagyságot és tökéletességet...Nekünk Jézusra, mint Istenre *van* szükségünk!

Mélyen tisztelt Hallgatóság! Istent ma már nem adhatunk a világnak, ő *magától* jelentkezik a leg-

tisztább és legidealisztikusabb formában századunkban; úgy a hogy Jézus megjövendölte: lélekben és igazságban, kizárólagosan sem nem az egyik, sem nem a másik templomban, hanem a nagy mindenség ébredező lelkiismeretében és munkájában. De ha egy nagy emberrel megtoldhatjuk a világtörténelmet azok számára, kik az illető eszméjéhez és munkájához másképpen hozzá nem férközhetnek, vétek lenne a mai forrongó szociális munkától görnyedő világtól csak *egyetlenegy* példányképet és útmutatót is elvonni.

Minden nagy embernek más-más a kiválósága és más-más az ereje. Mi egyet sem nélkülözhetünk ma már közülök! Ismétlem, a mai világ egyik fő jelszava – mint a szociális kérdések békés megoldója – nevelni az akaratot! Ezt hangoztatja a katholicizmus, ezt hangoztatja a szabadelvű filozófia. És ebben az akaratnevelésben, mint már említettem, utolérhetetlen Jézus! Szerintem még Socrates is – ki szintén a legfeltűnőbb akaratnevelést produkálta az ó-korban – messze marad mögötte; nem mintha ugyanazt az eredményt saját magánál el nem érte volna, hanem mert ő nála megkönnyítette a helyzetet kimért, örökösen, bölcselkedő természete, flegmatikus, talán, ha nem is ridegebb, de nyugodtabb lelke, melynek nem került akkora áldozatába akaratának folytonos trenírozása. Hanem e változó érzelmű, könnyen elcsüggedő, viszont idealisztikusán exaltait, csupa tűz és lánglelkű hősünknel jelentkező *szisztematikusan kérlelhetetlen akaratnevelés* szerintem nemcsak korszakának, de az egész *örökkévalóságnak* egyik legnagyobb csodája! S tőle, mint embertől, ezt a fenomenális érdemet és erőt megvonni és ezen erőt a XX. században *megkötni* és *passzív* szerepre kényszeríteni nemcsak rossz politika, de szinte kegyetlenségnek tűnik fel előttem és méltóztassanak nekem megbocsájtani – *merényletnek* a szabad akarat isteni törvénye ellen.

A legtöbb szociális munkás elérve saját lelkének

magaslatát és hirdetve ezen akaratnevelés kötelességét, megáll'e pontnál, mint a ki bevégezte kötelességét. Jézus azok közül való volt, kik *tovább* fejlesztették az akaratnevelés művészetét! Midőn már a lélek a legmagasabb tökélyt érte el, tehát a legjobban eltávolodott, sőt a legnagyobb mértékben elidegenedett a bűntől, *akkor* kényszerítette lelkét, elnézéssel és szeretettel *visszahajolni* a legförtelmesebb bűnt követő emberhez s míg egyik kezében a világosság fáklyájával haladt az előtte lebegő ideálisan tiszta cél felé, a másik kezével nemcsak a bűnösöket simogatta, de még mintha magát a bűnt is takarni igyekezett volna véghetetlen humanitásában! De csak ott és oly esetben, a hol *már* vagy *még* nem lehetett segítségre és tisztításra gondolni! Inkább takart, inkább emelni igyekezett egy félszeg állapoton, semhogy addig is, *míg a gyökeres fordulat ideje bekövetkezhetett*, megvetésével pecsételte volna meg egy-egy állapot súlyedt és alantas voltát! A hol tehette, ostorhoz nyúlt és irgalmatlanul nekivágott; a hol ez lehetetlen volt, ott keserves szívvel egyengetett és simított – de egyet sohasem cselekedett; a bűnt, mint „bűnt” egy percre meg nem pecsételte volna jóváhagyásával, valamint discrète szemhunyással *tétlenül* felette soha napirendre nem tért volna ...

Ebben volt utolérhetetlen Jézus Krisztus és ezt – a szociális munka számára nélkülözhetetlen, mondhatni isteni harmóniában jelentkező kettős tulajdonságot – nekünk, mint *halandó embertől*, mint *szociális munkástól* kell eltanulnunk!

Mert mélyen tisztelt Hallgatóság, valamint az akaratnevelésnek ez a második stádiuma a legkeserveesebb és legnehezebb – mert szerintem sokkal könnyebb a bűnre hajló lelkei egy tisztult légkörbe felemelni *mint az ideálisan megtisztult lélektől jóakaratot és kötelességszerű munkát kicsikarni a legförtelmesebb légkör iránt is* – ugyanúgy szent meggyőződésem, hogy az élet rettenetes nehéz művészetét csak ezzel az

erőszakos *második* akaratneveléssel lehet következetesen és *hasznosan* végig folytatni . . .

Csak még egyet szabadjon kiemelni az ember Jézus hatalmából, hogy a mi missiónk jogos voltáról tovább beszélhessek.

Ez az a fanatizmus, melylyel ő saját munkájában hitt és mely fanatizmus képessé tette őt hatalmas művének teljes befejezésére! A mint a világtörténelemből láthatjuk, a fanatizmus volt mindig a világ mozgató ereje; még pedig úgy *hátra*, mint *előre*! Mert óriási különbség van fanatizmus és fanatizmus között. A milyen vészes és romboló hatása van az egyik fanatizmusnak, olyan nevelő és fejlesztő hatása van a másiknak.

Talán úgy különböztethetjük meg e kétféle fanatizmust, hogy a konzervativizmus szülte és a szabadsághittől vezérelt fanatizmus! Ezen utóbbi jézusi fanatizmus nélkül lehetetlen szociális munkában célt érni, mert ha minden egyes szociális munkás fanatikusan nem hisz saját munkájában, mint a szabadság és fejlődés hozta isteni és törvényszerű munkában, melylyel előbb-utóbb diadalmaskodnunk kell – lehanyaglik ereje a küzdelemben és nem bír az ellenséges áramlatok között előre és keresztül törtetni!

Nagyon könnyű egy felvilágosodott szellemű, de az igazi altruizmustól távol álló embernek egy Schopenhauer vagy Spencer atheista filozófiáját vinni a közös harcba és azzal tetszelegni magának, hogy milyen fenséges és hatalmas dolog minden remény, minden igazságszolgáltatás, minden jutalmazás nélkül fáradni a közjóért. Igaza van az illetőnek, fenséges dolog lehet ez a tudat *magunkra nézve*, különösen ha elég jól megy a sorsunk és e drága; keserves világban is fűtött szodákban, egészségben fogyasztthatjuk el a méregdrága élelmi cikkeket!

De, mélyen tisztelt Hallgatóság, ezzel a filozófiával *szembe kell* állítanunk vallásalapítóink filozófiáját, még pedig direkte mint *filozófiát*, mely mélyen járó altruiz-

musával. Istenhitet követel tőlünk – *embertársaink* számára! Mert a magam részéről lemondhatok nagylelkűen istenről és igazságról, de *nincs jogom* lemondani embertársaim iránt való tekintetből! A magam részére megnyugodhatom, hogy nincs igazság, nincs elégtétel a világon – de *követelem* az Istent felebarátom számára, *követelem* az igazságszolgáltatást mások kinszenvedéséért és mások nyomorúságának enyhítéséért!

Nagyon tiszteltem Schopenhauer és Spencer felvilágosodott szellemét és félelemnélküli bátor lelkét, de egy szemernyi a jézusi vagy mózesi altruizmusból magasan fölötte áll-e teoriáknak. A szociális munkában és annak megváltó erejében való hit csak akkor gyökerezhetik meg bennünk, ha e munkákat vezető szabadakaratot, fejlődést és haladást, mint rendeltetészerű isteni eszközt tekintjük; a mit pedig szociális munkával meg nem gyógyíthatunk, azt a gyógyulást magától az abszolút igazságtól előbb-utóbb elvárjuk. Mert az igazi altruizmustól vezetett munkás csak úgy bízhatik saját munkájában, ha cserében e fáradtságos, sokszor célhoz nem vezető, *másokért* való munkáért egy felsőbb támogatástól várja az új erőt és új kitartást és ettől követeli a végmegoldást! Ez a folyton meg-megújuló szövetség az emberiség és az Istenség között. Mert meddő, célnélküli kergetősdit játszani az embereknek a XX. században már sem nem időszzerű, sem nem virtuos!

Ha pedig a materialisták szerint is van törvényszerű célja a szellemi és erkölcsi fejlődésnek, akkor már – logikus következtetésképpen – az Isten és szellemi erő eszméje felé tartanak, mert ez az álláspont már egy felsőbb, az anyagon *kívül* álló tervszerűség elismerése, mely magából e tervszerűséget és akaratot kizáró anyagból és ennek öntudatlanul nyilvánuló erejéből, mint egyszerű evolúcióból aligha származhatik!

A legnagyobb ellentmondást tapasztalhatjuk a pozi-

tivisták azon filozófiájában, mely szerint Isten vagy különálló szellemi élet nincs, mert minden csak az anyag; a szellem vagy erkölcsi fejlődés pedig csak az anyag szülte evolúción alapszik és mégis több helyen *úgy* fejezi ki magát egy-egy nagy tudós, hogy *magának* az erkölcsi fejlődésnek *célja az emberiség boldogítása* és leghatalmasabb eszköze a szeretet!

Hát szabadjon nekem egyszerű tudatlan és laikus halandónak azt kérdezni e magas szellemektől: hogyan lehetséges az, hogy az anyag és evolúció szülte, öntudatlan, gondolat nélküli, pusztán a szellem nélküli természeti törvény adta fejlődésnek *gondolaton alapuló, logikus célja legyen*, mely az embereknek *szereteten alapuló boldogulását kívánja szolgálni?!*

Mi köze az anyagnak és gondolatnélküli erőprodukciónak az emberek boldogulásához és pláne a szeretet isteni törvényéhez? Mi köze az eszme nélküli evolúciónak a legmélyebb gondolaton alapuló szociális érzéshez?!

Vagy ha ez csak egy öntudatlan ösztönszerű rendeltetés a szocializmus szolgálatára, mint akár az állatvilágban jelentkező közhasznót szolgáló különféle ösztönök, mint a madarak fészekrakása, a méhek méz-készítése stb. – *ki* vagy *mi* adja ezt a feltűnő csodát, hogy még az öntudatlan, akaratlan gépies munka is szociális célt szolgál?! Az értelmet, logikát és minden tervszerűséget nélkülöző anyag?! Vagy az anyagon kívül álló – semmi?

Csodálatos, hogy némely filozófia milyen bizonytalan logikával bír.

Tehát nekünk a magunk filozófiájára, mint nagy emberektől származó filozófiára van szükségünk! Mert ha azt legendákkal vagy egyes felekezetek dogmatikus nézeteivel kapcsolatosan hirdetjük és nem tudjuk a hagyományt a valóságtól elválasztani – végünk van a tudományyal szemben! Mert ez inkább elveti logikus alapon álló igazságainkat, csakhogy a természeti tör-

vényekkel és tudományos haladással összeütköző dogmákat el ne kelljen fogadni!

Minél kevesebb misztériumot a XX. században! Elégedjünk meg azzal az *egyetlen* és *örök misztériummal*, mely úgy is kipusztíthatatlanul a lelkünkbe van oltva, ez az egyedüli misztérium a világon, mely nem a sötétséget, nem az elmaradottságot, hanem az örök világosságot és az örök haladást szolgálja!

Én már annyi fenséges, az ég felé kívánczó gondolatot, annyi nemes és igaz tervet láttam a körülötte uralkodó sötét miszticizmus miatt eltörpülni és e föld szülte miszticizmus sűrűbb ködétől befolyásolva, mindig csak az alsóbb régiókban maradni, hogy már tisztító, világosító és *emelő* tulajdonságánál fogva is misszióknak tartom a modern kereszténységet az orthodoxiával szemben.

De, hogy visszatérjek Jézus szociális munkájára, még a legmodernebbnek látszó törekvések is, mint a nemes irányban fejlődött feminizmus és a coeducatió kérdése (a fiatalság együttes nevelésének eszméje) megtalálható, mint csira a jézusi szocializmusban és a mi fő, határozottan példát mutat arra nézve, hogy *a nemes szocializmus méltatlan fegyverekhez soha sem nyúl* és mindig a *szellemi forradalomtól* és *erkölcsi reformációtól* várja a megújodást!

E karácsonyi hétben a közeledő szent ünnep hatása alatt, teljes lélekkel és szívvel hirdetem-e szabadelvű kis templomból az ember-Jézus áldásthozó újjászületését!

De nem hogy egy elszigetelt felekezeti eszmét teremtsen, nem hogy egy arisztokratikus távolságban elkülönözze magát, hanem hogy oda sorakozzék a többi vallásalapító mellé és kezet fogva ezekkel, előljárón abban a logikus és altruisztikus filozófiában, mely felett a *poklok kapui* sem győzedelmeskedhetnek!

Hiszem teljes lélekből, hogy valamint el kell jönni annak az időnek, midőn nem maga a szabadság és

haladás lesz mint a *hit tárgya* tisztelve, hanem csak a cél elérésére való isteni eszköznek lesz tekintve, ugyanúgy el kell jönni annak a világos korszaknak is, midőn nem maga Jézus lesz az imádás tárgya – mely gondolat a magas keresztény filozófiával nem is egyeztethető össze – hanem saját mélyértelmű szavaival élve, csak az „út, az igazság és az élet”, mely az istenség megismeréséhez és a végcélhoz vezet.

És valamint missziónk, hogy a XX. században a szabadságban, haladásban és fejlődésben való különleges hitünket hirdessük, ugyanúgy az egyetemes szociális munka iránti kötelességünk, hogy a XX. század forrongó, szélsőségekbe hajló, de ösztönszerűleg az igazságot és erkölcsi tökélyt kereső korszakában e másik különleges hitünket is: az *igaz szocializmus Jézusát* is nyíltan és nyilvánosan hirdethessük.

Mert nem tudom legyőzni azt a meggyőződést, hogy embernek hirdetve Jézust és a többi próféták mellé állítva őt, a felekezeteken *jelül álló* egyetemes vallást: az egy akol és egy pásztor fenséges fogalmát szolgáljuk!

Nem tudom legyőzni azt a hitet, hogy csak az egy Isten hiten: az *egy pásztoron alapuló*, korszerűen felvilágosodott, egyetemes gondolatokban összpontosuló eszmék egyesíthetik faj- és valláskülönbség nélkül *oly munkában* az embereket, hogy szeretettel és tisztelettel eltelve egymás iránt, békés összhangban haladjanak a közös cél felé.

Ezt az eszmét szolgálja az unitárius egyház és a Dávid Ferenc Egylet is – és a mennyiben híven kitar-
tanak ez eszme mellett, egy bizonyos missziót teljesít mindkettő a XX. században.

